

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-134М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Цивільний процес»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності
081 «Право» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
навчально-наукового інституту
права
Протокол № 3 від 15.10.2024 року

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Цивільний процес» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Хряпченко В. П. – Рівне : НУВГП, 2024. – 85 с.

Укладач: *Хряпченко Валентина Павлівна*, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальна за випуск: *Міщук Інна Володимирівна*, кандидатка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 081 Право к.ю.н., професорка, завідувачка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін

Міщук І. В.

© Хряпченко В. П., 2024

© НУВГП, 2024

Зміст

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА	4
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	4
1.2. Тематика практичних занять	7
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	11
1.4. Критерії та шкала оцінювання	11
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	13
3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	78
5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	79
6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	82

Передмова

Шановні студенти!

Навчальна дисципліна «Цивільний процес» є важливою для покращення фахової підготовки правника та сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Цивільний процес», розроблені з метою надання системного та глибокого розуміння основних аспектів цивільного процесу та глибокого вивчення цивільного законодавства.

Цивільний процес відіграє важливу роль у формуванні правової свідомості та професійних компетенцій майбутніх юристів. Завдяки цим методичним вказівкам, здобувачі матимуть можливість освоїти ключові етапи розгляду цивільних справ, а також зрозуміти значення та особливості правових норм, що регулюють процесуальні відносини, ознайомитися з основними аспектами поняття та значення цивільного процесу, сторонами та іншими учасниками процесу, процесуальними документами та їх значенням, а також з судовими витратами та судовим контролем.

Пропоновані методичні вказівки допоможуть зорієнтуватись при підготовці до практичних занять, організувати самостійну роботу.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня знань розуміння правових норм, які

регулюють порядок розгляду і вирішення цивільних справ судами загальної юрисдикції. Основна ціль — надати студентам знання про процесуальні правила, які забезпечують ефективний захист прав і законних інтересів громадян та організацій, формує практичні навички застосування цивільно-процесуального законодавства, аналізу судової практики, а також сприяє розвитку розуміння важливості дотримання принципів справедливості, змагальності та рівності сторін у судовому процесі.

Основні завдання: *Вивчення теоретичних основ цивільного процесу* – ознайомлення з правовими поняттями, принципами та основними категоріями цивільного процесуального права, *формування знань щодо цивільно-процесуальних норм* – оволодіння положеннями чинного законодавства, що регулює порядок розгляду і вирішення цивільних справ судами загальної юрисдикції, *ознайомлення з етапами та стадіями цивільного судочинства* – дослідження процесуальних дій, які здійснюються на різних етапах цивільного судочинства: від пред'явлення позову до виконання рішення суду, *аналіз судової практики* – вивчення судових рішень, вироблення уміння аналізувати правові позиції судів, виявляти проблемні аспекти застосування цивільно-процесуальних норм, *формування практичних навичок підготовки процесуальних документів* – розробка навичок складання позовних заяв, клопотань, скарг та інших процесуальних документів, *розвиток критичного мислення і правової аргументації* – оволодіння навичками обґрунтування процесуальної позиції, аргументації в судових дебатах, використання доказів та інтерпретації правових норм, *ознайомлення з принципами цивільного судочинства* – розуміння принципів диспозитивності, змагальності, рівності сторін, публічності, а також їхнього значення у забезпеченні

справедливого розгляду справ, *оволодіння порядком захисту прав та інтересів* – навчання методам і засобам процесуального захисту прав фізичних та юридичних осіб, розуміння механізмів реалізації та захисту суб'єктивних прав через суд.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК18. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження.

ЗК20. Вміння працювати з даними, володіти інформаційному грамотністю, комунікацією та взаємодією у цифровому суспільстві.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право,

кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК18. Здатність до складання процесуальних документів.

СК19. Здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН)

РН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки задалегідь невідомих умов та обставин.

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

PH5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

PH6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

PH7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

PH9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

PH10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

PH11. Мати базові навички риторики.

PH12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

PH13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

PH15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

PH16. Використовувати комп'ютерні програми, необхідні у правничій діяльності.

PH22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин лекції	К-сть годин практи
7 семестр			
Модуль 1			
1.	Поняття, завдання та джерела цивільного процесуального права.	2	4
2.	Цивільна юрисдикція: загальна характеристика та види.	2	2
3.	Суб'єкти цивільного процесу: суд, сторони та інші учасники.	2	2
4.	Представництво у цивільному процесі: види та особливості.	2	4
5.	Процесуальні права та обов'язки сторін.	2	2
6.	Принципи цивільного судочинства: сутність та види.	2	2
Модуль 2			
7.	Позов: поняття, види та складові елементи.	2	2
8.	Порядок пред'явлення позову та відкриття провадження у справі.	2	4
9.	Процесуальні документи: позовна заява, заперечення, клопотання.	2	2
10.	Докази та доказування у цивільному процесі.	2	4
11.	Забезпечення позову: підстави та порядок.	2	2

12.	Судові витрати у цивільному процесі: судовий збір та витрати на правову допомогу.	2	2
Всього за 7 семестр:		24	32
8 семестр			
Модуль 1			
13.	Судові рішення: поняття, види та вимоги до них.	2	2
14.	Примирні процедури та медіація в цивільному процесі.	2	2
15.	Підготовче провадження: мета та процесуальні дії.	2	4
16.	Розгляд справи по суті: порядок судового засідання.	2	2
17.	Письмові та усні докази: особливості їх оцінки.	2	2
18.	Спрощене позовне провадження: поняття, особливості, види справ.	2	2
Модуль 2			
19.	Перегляд судових рішень у цивільному процесі: апеляція та касація.	2	2
20.	Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.	2	2
21.	Наказне провадження: особливості та процедура.	2	2
22.	Виконання судових рішень: виконавче провадження та його стадії.	2	4

23.	Процесуальні строки: їх види та порядок відновлення.	2	2
24.	Забезпечення доказів та заходи процесуального примусу.	2	2
25.	Міжнародне співробітництво у цивільному процесі: виконання рішень іноземних судів.	2	2
Всього за 8 семестр:		26	30
Всього за навчальну дисципліну:		50	62

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки за написання есе та участь в обговоренні проблемних питань;
- аналіз та складання правових документів;
- оцінка виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Цивільний процес» є:

- вчасність і повнота виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силябусом освітньої компоненти;
- характер і глибина знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;

– характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);

– вміння застосовувати теоретичні положення під час розв’язання практичних занять;

– вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- аналіз та складання правових документів;
- написання есе та тез.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
---	--------------------------------------

90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

7 СЕМЕСТР. МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Поняття, завдання та джерела цивільного процесуального права.

План заняття:

1. Поняття цивільного процесуального права.
2. Завдання цивільного процесуального права.
3. Роль і значення цивільного процесуального права в системі права України.
4. Взаємозв'язок цивільного процесуального права з іншими галузями права.
5. Предмет регулювання цивільного процесуального права.
6. Цивільна процесуальна форма: основні ознаки та значення.
7. Основні функції цивільного процесуального права.
8. Поняття та види цивільної юрисдикції.

9. Система джерел цивільного процесуального права України.
10. Конституція України як джерело цивільного процесуального права.
11. Цивільний процесуальний кодекс України: структура та основні положення.
12. Міжнародні договори та рішення Європейського суду з прав людини як джерела цивільного процесуального права.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке цивільний процес і яке його місце в системі правосуддя?*
2. *Які завдання виконує цивільний процес?*
3. *Які є основні джерела цивільно-процесуального права?*
4. *Які види справ розглядаються в межах цивільного процесу?*
5. *Що означає поняття "сфера цивільного процесу"?*
6. *Які інстанції судової системи займаються розглядом цивільних справ?*
7. *Які етапи включає цивільний процес?*
8. *Що таке принципи цивільного судочинства?*
9. *Які основні принципи цивільного процесу?*
10. *Як класифікуються принципи цивільного судочинства?*
11. *Що таке принцип змагальності?*
12. *Які права надає принцип змагальності сторонам процесу?*
13. *У чому полягає принцип диспозитивності?*
14. *Як принцип диспозитивності впливає на права сторін?*
15. *Що означає принцип рівності сторін?*

16. Як забезпечується рівність сторін у цивільному процесі?
17. Що включає в себе принцип публічності (гласності)?
18. Які є обмеження щодо принципу публічності в цивільному процесі?
19. У чому полягає значення принципу справедливості в цивільному судочинстві?
20. Які права сторін забезпечуються принципом справедливості?
21. Як взаємодіють між собою принципи змагальності та диспозитивності?
22. Які стадії цивільного процесу є найбільш важливими з точки зору захисту прав сторін?
23. Як цивільний процес забезпечує ефективний захист прав громадян та юридичних осіб?
24. Яке значення має аналіз судової практики для розуміння цивільного процесу?
25. Яким чином принципи цивільного судочинства впливають на остаточне рішення суду?

Завдання 1.

Підготовка аналітичного огляду: Оберіть один з принципів цивільного судочинства (наприклад, принцип змагальності або принцип рівності сторін) та підготуйте аналітичний огляд. У вашому огляді опишіть сутність принципу, його значення для цивільного процесу, а також наведіть приклади з судової практики, що ілюструють застосування даного принципу. Використайте законодавчі норми та рішення судів для підтвердження своїх аргументів.

Завдання 2.

Підготовка процесуальної ситуації: Створіть сценарій цивільної справи, у якому учасники процесу (позивач, відповідач, треті особи) мають різні права та обов'язки. Опишіть, як застосовуються основні принципи цивільного судочинства (змагальність, рівність сторін, публічність) у процесі розгляду справи, починаючи від подання позову до винесення рішення судом. Продемонструйте застосування принципів у конкретних процесуальних діях.

Завдання 3.

Заповніть таблицю, вказавши для кожної складової його визначення, приклади та значення для цивільного процесуального права.

Компонент	Визначення	Приклади	Значення для цивільного процесуального права
Поняття цивільного процесуального права			
Завдання цивільного процесуального права			
Джерела цивільного процесуального права			

Принципи цивільного процесуального права			
---	--	--	--

Інструкція до заповнення таблиці:

1. **Визначення:** Дайте чітке визначення кожного компонента.
2. **Приклади:** Зазначте конкретні приклади, які краще оцінюють кожен компонент.
3. **Значення для цивільного процесуального права:** Опишіть, яке значення має кожна складову для функціонування та розвитку цивільного процесу.

Література (Основна: 1, 2, 4, 8, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 2. Цивільна юрисдикція: загальна характеристика та види.

План заняття:

1. Поняття цивільної юрисдикції.
2. Види цивільної юрисдикції: загальна та спеціальна.
3. Судова юрисдикція: сутність та критерії визначення.
4. Предметна (матеріальна) юрисдикція.
5. Територіальна (місцева) юрисдикція: поняття та види.
6. Альтернативна юрисдикція та її застосування у цивільному процесі.
7. Імунітет від юрисдикції: випадки застосування.
8. Передача справи з одного суду до іншого: підстави та порядок.

Питання для самоконтролю:

- 1. Що таке цивільна юрисдикція, і яку роль вона здійснює в цивільному процесі?*
- 2. Які основні завдання та цілі цивільної юрисдикції?*
- 3. У чому виникає значення цивільної юрисдикції для правової системи?*
- 4. Яка відмінність між предметною та інстанційною юрисдикцією?*
- 5. Що таке територіальна юрисдикція, і як вона впливає на вибір суду?*
- 6. Якими є основні види цивільної юрисдикції?*
- 7. У чому виникає різниця між загальною та спеціальною юрисдикцією?*
- 8. Які справи належать до виключної юрисдикції цивільного суду?*
- 9. У чому виникає роль суб'єктивної юрисдикції в цивільному процесі?*
- 10. Як розрізняють компетенцію та юрисдикцію в межах цивільного судочинства?*
- 11. Які приклади справді належать до предметної юрисдикції цивільного процесу?*
- 12. Які принципи застосовуються при визначенні юрисдикції в цивільних справах?*

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Вид юрисдикції	Визначення	Приклади справ	Органи, що мають компетенцію розглядати справу
----------------	------------	----------------	--

Предметна			
Територіальна			
Інстанційна			
Суб'єктивна			
Загальна			
Спеціальна			
Виключна			

Інструкція до заповнення таблиці:

- 1. Визначення:** Напишіть коротке пояснення кожного виду юрисдикції.
- 2. Приклади справ:** Вкажіть, які типи справ відносяться до кожного виду юрисдикції.
- 3. Органи:** Зазначте органи чи судові інстанції, які мають право розглядати справи в межах цієї юрисдикції.

Завдання 2.

Оберіть два види юрисдикції (наприклад, предметну та територіальну) та складіть порівняльну характеристику. Покажіть, у чому виникає їхня різниця та подібність, які юридичні наслідки вони мають для цивільного процесу.

Завдання 3. Практичне завдання.

Проаналізуйте наступні ситуації та визначте, яка юрисдикція (предметна, територіальна, інстанційна тощо) використовується до кожного з них, обґрунтуйте свій вибір:

1. Справа щодо поділу спільного майна подружжя.
2. Спір про визнання права власності на нерухоме майно, розташоване в іншій області.
3. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції.

4. Відшкодування моральної шкоди, заподіяної розповсюдженням неправдивої інформації в іншій країні.

Література (основна: 1, 3, 4, 7, 11; допоміжна: 2, 4, 5, 6, 7, 9).

Тема 3. Суб'єкти цивільного процесу: суд, сторони та інші учасники.

План заняття:

1. Поняття суб'єктів цивільного процесу.
2. Суд як основний суб'єкт цивільного процесу.
3. Сторони цивільного процесу: позивач і відповідач.
4. Треті особи в цивільному процесі.
5. Представники сторін.
6. Прокурор та органи державної влади як учасники цивільного процесу.
7. Інші учасники цивільного процесу: свідки, експертизи, перекладачі.

Питання для самоконтролю:

1. Хто є основними суб'єктами цивільного процесу?
2. Які функції виконує суд у цивільному процесі?
3. Що є підставами для участі позивача в цивільній справі?
4. Які основні права та обов'язки має позивач у цивільному процесі?
5. У яких випадках відповідач може подавати зустрічний позов?
6. Які права та обов'язки має відповідач у процесі захисту своїх інтересів?
7. Хто такі треті особи в цивільному процесі, і які бачать третіх осіб країни?

8. У чому виникає різниця між третіми особами, які виявляють самостійні вимоги, і тими, які їх не виявляють?
9. Яка роль представників у цивільному процесі та яка види представництва країни?
10. Які обов'язки мають свідки в цивільному процесі?
11. Яку інформацію можна надавати експерту в процесі, і як це впливає на судові рішення?
12. Хто має право призначати експерта в цивільній справі?
13. Які обмеження участі для представників, які беруть участь у цивільному процесі?
14. Яку роль гравці здійснюють інші учасники процесу, наприклад, перекладачі, секретарі, у цивільному судочинстві?
15. Які є підстави для усунення або заміни суб'єкта цивільного процесу під час розгляду справи?

Завдання 1. Письмове завдання.

Наведіть приклади ситуацій, коли третя особа може брати участь у цивільній справі та яке їх значення для судового розгляду.

Завдання 2.

Заповніть таблицю, вказавши для кожного суб'єкта цивільного процесу його визначення, права та обов'язки, а також роль у процесі.

Суб'єкт цивільного процесу	Визначення	Права та обов'язки	Роль у процесі
Суд			

Позивач			
Відповідач			
Треті особи			
Представники			
Експерти			
Свідки			
Інші учасники процесу			

Інструкція до заповнення таблиці:

1. **Визначення:** Опишіть, хто є кожним із суб'єктів цивільного процесу.
2. **Права та обов'язки:** Напишіть основні права та обов'язки, які має кожен суб'єкт у процесі.
3. **Роль у процесі:** Опишіть, яку роль виконує кожен суб'єкт у цивільному судочинстві (наприклад, вирішення спору, подання доказів, забезпечення захисту прав тощо).

Література (основна: 1, 2, 4, 6, 11; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 4. Представництво у цивільному процесі: види та особливості.

План заняття:

1. Поняття представництва у цивільному процесі.
2. Правова основа представництва у цивільному процесі.
3. Мета та значення представництва у цивільних справах.
4. Види представництва: добровільне та законне.

5. Добровільне представництво: поняття та підстави виникнення.
6. Довіреність як документ, що посвідчує добровільне представництво.
7. Законне представництво: сутність та підстави.
8. Особливості представництва неповнолітніх і недієздатних осіб.
9. Повноваження представника в цивільному процесі.
10. Порядок оформлення та підтвердження повноважень представника.
11. Випадки, коли представництво не допускається.
12. Право адвокатів на представництво у суді.
13. Відповідальність представників за неналежне виконання своїх обов'язків.
14. Припинення представництва у цивільному процесі.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке представництво у цивільному процесі?*
2. *Які функції виконує представник у цивільному процесі?*
3. *Які нормативні акти регулюють питання представництва у цивільному процесі?*
4. *Які основні види представництва в цивільному процесі виділяють?*
5. *Чим відрізняється договірне представництво від законного представництва?*
6. *Хто може бути законним представником у цивільному процесі?*
7. *Які умови необхідні для набуття статусу представника в цивільному процесі?*
8. *Які особливості договірного представництва у цивільному процесі?*

9. Чи може адвокат виступати як представник у цивільному процесі? Якщо так, то на яких умовах?
10. Які права та обов'язки має представник у цивільному процесі?
11. Які обмеження існують для осіб, які можуть бути представниками у цивільному процесі?
12. Як здійснюється оформлення повноважень представника у цивільному процесі?
13. Чи може представник відмовитися від виконання своїх повноважень? Якщо так, то за яких умов?
14. Які документи підтверджують повноваження представника у цивільному процесі?
15. Які особливості представництва за довіреністю у цивільному процесі?
16. Чим відрізняється представництво в суді першої інстанції від представництва в апеляційному та касаційному провадженнях?
17. Які правові наслідки дій представника у цивільному процесі для особи, яку він представляє?
18. Які підстави припинення представництва у цивільному процесі?
19. Як впливає відсутність представника на розгляд справи в цивільному процесі?
20. Чи може суд обмежити повноваження представника у цивільному процесі? Якщо так, то за яких обставин?

Завдання 1. Теоретичний аналіз.

1. Поясніть основні види представництва у цивільному процесі: законне, договірне та представництво за довіреністю. Порівняйте їх, визначивши переваги та недоліки кожного виду.

2. Розкрийте, які обмеження існують щодо осіб, які можуть бути представниками у цивільному процесі. Чому, на вашу думку, такі обмеження введені?

Завдання 2. Аналіз законодавства.

1. Вивчіть відповідні статті Цивільного процесуального кодексу України, що стосуються представництва. Складіть короткий огляд, виділивши ключові моменти та вимоги до представників.
2. Проаналізуйте законодавчі вимоги щодо повноважень представника. Які документи мають бути надані для підтвердження повноважень представника?

Завдання 3. Розв'язання ситуаційних задач.

1. Оцініть ситуацію: особа подала позов до суду через свого представника, але представник забув надати довіреність. Як суд діятиме у такій ситуації? Які правові наслідки це матиме для позивача?
2. Розгляньте ситуацію: у судовому засіданні представник намагається вчиняти дії, які виходять за межі наданих йому повноважень. Як повинен діяти суд і які наслідки це матиме?

Завдання 4. Практичне завдання.

1. Складіть приклад довіреності для представника у цивільному процесі. Врахуйте всі необхідні елементи, які повинні бути вказані у довіреності.

Література (основна: 3, 4, 5, 9, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 5. Процесуальні права та обов'язки сторін.

План заняття:

1. Поняття процесуальних прав та обов'язків сторін.
2. Права позивача у цивільному процесі.
3. Право відповідача у цивільному процесі.
4. Загальні процесуальні права сторін.
5. Процесуальні обов'язки сторін.
6. Зловживання процесуальними правами та його наслідки.
7. Захист прав сторін у цивільному судочинстві.

Питання для самоконтролю:

1. *Які основні процесуальні права мають сторони у цивільному процесі?*
2. *У чому полягає право сторін на подання доказів та участь у їх дослідженні?*
3. *Яке значення має принцип рівності процесуальних прав сторін?*
4. *Які обов'язки мають сторони щодо подання доказів у судовому процесі?*
5. *Чи можуть сторони відмовитися від своїх процесуальних прав? За яких умов це можливо?*
6. *Які наслідки для сторін передбачені у випадку неналежного виконання процесуальних обов'язків?*
7. *Як визначається обсяг процесуальних прав позивача та відповідача?*
8. *Які права мають сторони під час підготовчого судового засідання?*
9. *У чому полягає обов'язок сторін щодо дотримання процесуальних строків?*

10. Як закон визначає право сторін на оскарження рішень та ухвал суду?
11. Які особливості процесуальних прав сторін в апеляційному провадженні?
12. Які обов'язки покладені на сторони у зв'язку з явкою до суду?
13. Як реалізується право сторін на отримання копій процесуальних документів?
14. Чи можуть сторони ініціювати перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами? Які обов'язки вони мають у такому випадку?
15. Які заходи може вжити суд у випадку зловживання сторонами своїми процесуальними правами?

Завдання 1. Практичний аналіз.

Ознайомтеся з судовим рішенням у будь-якій цивільній справі (можете взяти з відкритого судового реєстру) та визначте, які процесуальні права та обов'язки реалізували сторони у процесі розгляду справи. Зробіть короткий письмовий аналіз, вказавши, які права та обов'язки сторін були реалізовані належним чином, а де були виявлені порушення або зловживання.

Завдання 2. Ситуаційне завдання.

Уявіть ситуацію, коли одна зі сторін судового процесу навмисно затягує розгляд справи, не подаючи вчасно необхідні документи та не з'являючись на судові засідання. Опишіть, які процесуальні права та обов'язки порушує така сторона, а також які заходи може вжити суд, щоб забезпечити належне виконання процесуальних обов'язків.

Завдання 3. Дослідницьке завдання.

Підготуйте коротку доповідь про принцип рівності сторін у цивільному процесі. У своїй роботі висвітліть питання забезпечення рівності прав і обов'язків позивача та відповідача, а також наведіть приклади з судової практики або законодавства, які підтверджують практичне застосування цього принципу.

Література (основна: 1, 2, 3, 8, 10, 11, 14; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13).

Тема 6. Принципи цивільного судочинства: сутність та види.

План заняття:

1. Поняття та значення принципів цивільного судочинства.
2. Класифікація принципів цивільного судочинства.
3. Принцип змагальності у цивільному процесі.
4. Принцип диспозитивності та його застосування.
5. Принцип рівності сторін та його забезпечення.
6. Принцип гласності (публічності) судового процесу.
7. Принцип справедливого судового розгляду.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке принципи цивільного судочинства, і яка їх роль у судовому процесі?*
2. *Яка різниця між загальними та спеціальними принципами цивільного судочинства?*
3. *У чому полягає принцип законності у цивільному судочинстві?*
4. *Що таке принцип незалежності суддів і яким чином він забезпечується в цивільному процесі?*

5. Як проявляється принцип рівності сторін у цивільному судочинстві?
6. Яке значення має принцип змагальності у процесі розгляду справ?
7. У чому полягає принцип диспозитивності, і які права він надає сторонам у процесі?
8. Яким чином принцип гласності та відкритості судового розгляду реалізується на практиці?
9. Як забезпечується принцип оперативності цивільного судочинства?
10. У чому суть принципу доступності правосуддя, і які гарантії надаються сторонам?
11. Що таке принцип об'єктивної істини у цивільному судочинстві?
12. Яким чином принцип безпосередності реалізується у цивільному процесі?
13. У чому полягає принцип рівності всіх перед законом і судом у цивільному судочинстві?
14. Яке значення має принцип контрольованості та процесуального керівництва судом у цивільному процесі?
15. Як у національному законодавстві закріплені основні принципи цивільного судочинства, і які зміни вносилися в їх формулювання?

Завдання 1. Письмове завдання.

Фабула справи:

Позивач звернувся до суду з позовом до відповідача про розірвання шлюбу, посилаючись на те, що спільне подружнє життя не склалося, шлюбні відносини не підтримують, спільне господарства не ведуть, не мають спільних інтересів, не живуть однією сім'єю з тих підстав, що мають різні характери та погляди

на життя, а тому шлюб не може в подальшому існувати, що й стало підставою звернення до суду з даним позовом. В судове засіданні позивач не з'явився, звернувся до суду із заявою про розгляд справи за його відсутності з підтриманням позовних вимог з тих же підстав, просив їх задовольнити, а відповідач їх визнав та просив шлюб розірвати, надавши до суду заяву про розгляд справи за його відсутності. Завдання: В чому полягає принцип захисту судом порушеного права? Яка особа наділена правом звернення до суду за захистом? В чому полягає принцип диспозитивної в цивільному процесі? Як має бути вирішена справа?

Завдання 2. Порівняльний аналіз.

Дослідіть, як принципи цивільного судочинства реалізуються у законодавствах різних країн (наприклад, України та однієї з країн Європейського Союзу). Підготуйте порівняльний аналіз на 1–2 сторінки, звертаючи увагу на спільні та відмінні риси, а також на те, як ці принципи впливають на процесуальні права та обов'язки сторін у судовому процесі.

Завдання 3. Обговорення кейсу.

Опрацюйте умовний кейс, у якому сторона у цивільній справі не була повідомлена належним чином про дату судового засідання, і рішення було прийнято за її відсутності. Опишіть, які принципи судочинства були порушені у цій ситуації та які наслідки це могло б мати для сторони. Що може зробити сторона для відновлення своїх прав у такому випадку.

Література (основна: 2, 5, 8, 10, 11, 12, 14; допоміжна: 1, 6, 7, 10, 12).

7 СЕМЕСТР. МОДУЛЬ 2.

Тема 7. Позов: поняття, види та складові елементи

План заняття:

1. Поняття позову у цивільному процесі.
2. Право на позов та його значення.
3. Елементи позову: предмет, підстава, зміст.
4. Види позовів у цивільному судочинстві.
5. Позови про присудження, визнання та перетворення.
6. Зміна предмета або підстави позову.
7. Об'єднання та роз'єднання позовних вимог.
8. Умови пред'явлення виклику та процесуальні слідки.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке позов у цивільному процесі, і яке його значення?*
2. *Які основні ознаки позову в цивільному судочинстві?*
3. *Які існують види позовів у цивільному процесі?*
4. *У чому полягає різниця між позовами про присудження, визнання і перетворення?*
5. *Що таке матеріально-правова та процесуально-правова сторони позову?*
6. *Які елементи складають позов у цивільному процесі?*
7. *Що таке предмет позову, і яке його значення для позовного провадження?*
8. *Як визначається підстава позову, і що вона охоплює?*
9. *У чому полягає сутність змісту позову?*
10. *Які вимоги до оформлення та подання позовної заяви?*
11. *Які наслідки можуть мати помилки або недоліки у формулюванні предмета або підстави позову?*
12. *Чим відрізняється зміна предмета позову від зміни підстави позову?*

13. Які підстави для відмови у прийнятті позовної заяви судом?
14. У яких випадках позивач може змінити або доповнити свій позов?
15. Які документи і докази необхідні для обґрунтування позову, і як вони повинні бути додані до позовної заяви?

Завдання 1. Практичний аналіз.

Ознайомтеся з будь-якою справою з Єдиного реєстру судових рішень, де було подано позовну заяву. Проаналізуйте, як у позові визначені його предмет, підстава та зміст. Підготуйте письмовий аналіз, у якому охарактеризуйте чіткість і обґрунтованість кожного елементу позову, а також відзначте можливі помилки або неточності, які можуть вплинути на результат справи.

Завдання 2. Ситуаційне завдання.

Уявіть ситуацію, в якій особа подала позов про визнання права власності на майно, але в процесі з'ясувала, що їй також потрібно вимагати його повернення. Визначте, чи може позивач змінити предмет або підставу позову в даній ситуації, і які наслідки це матиме для процесу. Напишіть короткий висновок із посиланням на відповідні положення законодавства.

Завдання 3. Структурування позову.

Підготуйте структуру позовної заяви за обраним вами прикладом (наприклад, позов про стягнення заборгованості). Опишіть предмет, підставу та зміст позову, сформулюйте вимоги до суду, вкажіть необхідні докази та додатки, які повинні бути надані. Зверніть увагу на юридичну чіткість і послідовність формулювань у позовній заяві.

Література (основна: 2, 4, 5, 10, 12, 13; допоміжна: 9, 12, 15, 16).

Тема 8. Порядок пред'явлення позову та відкриття провадження у справі

План заняття:

1. Поняття пред'явлення позову.
2. Позовна заява: вимоги до форми та змісту.
3. Документи, що додані до позовної заяви.
4. Підсудність як елемент передбачення позову.
5. Порядок подання позовної заяви до суду.
6. Вимоги до оформлення позовної заяви.
7. Реєстрація позовної заяви в суді.
8. Порядок вирішення питання про відкриття провадження.
9. Підстави для повернення позовної заяви.
10. Виправлення недоліків позовної заяви.
11. Підстави для відмови у відкритому провадженні.
12. Постанова суду про відкриття провадження у справі.
13. Наслідки відкриття провадження.
14. Особливості провадження в окремих категоріях цивільних справ.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке пред'явлення позову, і яка його роль у цивільному судочинстві?*
2. *Які вимоги до форми та змісту позовної заяви?*
3. *Які документи повинні додаватися до позовної заяви?*
4. *Яке значення має сплата судового збору при поданні позову?*

5. *У яких випадках позивач може бути звільнений від сплати судового збору?*
6. *Що таке процесуальна правоздатність та процесуальна дієздатність у контексті подання позову?*
7. *Які дії суду передбачені у випадку, якщо позовна заява не відповідає вимогам закону?*
8. *Що таке залишення позовної заяви без руху, і у яких випадках воно застосовується?*
9. *Які строки встановлені для усунення недоліків позовної заяви, залишеної без руху?*
10. *Що таке повернення позовної заяви, і у яких випадках це відбувається?*
11. *Які наслідки має повернення позовної заяви для позивача?*
12. *У яких випадках суд може відмовити у відкритті провадження у справі?*
13. *Які підстави для відкриття провадження у справі?*
14. *У чому полягає суть підготовчого провадження після відкриття провадження у справі?*
15. *Що таке автоматизована система розподілу справ у суді, і як вона впливає на порядок розгляду справ?*
16. *Яке значення має визначення предметної і територіальної підсудності при пред'явленні позову?*
17. *Чи може позивач змінити предмет або підставу позову після подання заяви?*
18. *Що таке досудове врегулювання спору, і чи є воно обов'язковим перед поданням позову?*
19. *Які права та обов'язки має відповідач після відкриття провадження у справі?*
20. *Що таке зустрічний позов, і які умови його пред'явлення?*

21. У яких випадках суд залишає позовну заяву без розгляду?
22. Які правові наслідки має залишення позовної заяви без розгляду?
23. Чи може позивач повторно подати позовну заяву після її повернення або залишення без розгляду?
24. Як суд визначає дату і час судового засідання після відкриття провадження?
25. Що відбувається, якщо позивач не з'являється на судові засідання після відкриття провадження?

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть позовну заяву за зразком (оберіть предмет позову, наприклад, стягнення заборгованості за договором). Дотримуючись вимог до форми та змісту позовної заяви, зазначте всі необхідні реквізити, додайте перелік документів, які повинні бути додані до заяви, і вкажіть розмір судового збору, який необхідно сплатити.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли позивач подав позовну заяву з помилками у реквізитах, і суд залишив заяву без руху. Оцініть, які дії повинен вжити позивач для усунення недоліків. Опишіть, як правильно виправити помилки, і які строки встановлені для цього.

Завдання 3.

Підготуйте реферат на тему "Відмінності між поверненням позовної заяви, залишенням її без руху та залишенням без розгляду". У своїй роботі поясніть, у яких випадках кожен з цих

процесуальних інститутів застосовується, які наслідки має для позивача, а також як вони впливають на можливість повторного подання позову.

Література (основна: 4, 8, 10, 11, 12, 14; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11).

Тема 9. Процесуальні документи: позовна заява, заперечення, клопотання

План заняття:

1. Поняття процесуальних документів у цивільному процесі.
2. Позовна заява: вимоги до форми та змісту.
3. Заперечення проти позову: структура та значення.
4. Клопотання: види та порядок подання.
5. Вимоги до оформлення процесуальних документів.
6. Процесуальні строки для подачі документів.
7. виправлення недоліків у процесуальних документах.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке процесуальні документи, і яка їхня роль у цивільному процесі?*
2. *Які основні вимоги висуваються до форми та змісту позовної заяви?*
3. *Які реквізити обов'язково повинні бути вказані у позовній заяві?*
4. *У чому полягає відмінність між предметом та підставою позову?*
5. *Які додатки мають бути включені до позовної заяви?*

6. *Що таке заперечення на позов, і в яких випадках воно подається?*
7. *Які вимоги до форми і змісту заперечення на позов?*
8. *У яких випадках сторона має право подати заперечення проти позовних вимог?*
9. *Чим відрізняється заперечення по суті від заперечення, що стосується порушення процедури?*
10. *Що таке клопотання, і які види клопотань можуть бути подані під час судового процесу?*
11. *Які реквізити має містити клопотання?*
12. *У яких випадках доцільно подавати клопотання про відкладення розгляду справи?*
13. *Що таке клопотання про залучення доказів, і в яких випадках воно подається?*
14. *Які наслідки може мати відсутність необхідних реквізитів або доказів у процесуальних документах?*
15. *Які помилки найчастіше зустрічаються при складанні процесуальних документів, і як їх можна уникнути?*

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть позовну заяву на обрану вами тему (наприклад, позов про відшкодування збитків або про захист прав споживача). У заяві дотримуйтесь вимог щодо форми та змісту, вкажіть необхідні реквізити, обґрунтуйте позовні вимоги, наведіть перелік доказів та додайте квитанцію про сплату судового збору (можете використовувати фіктивні дані для навчальних цілей).

Завдання 2. Ситуаційне завдання.

Уявіть ситуацію, коли відповідач отримав позовну заяву, але вважає, що позовні вимоги необґрунтовані. Складіть текст

заперечення на позов, у якому обґрунтуйте заперечення проти вимог позивача, наведіть аргументи та посилання на законодавство, а також перелік документів, які підтверджують вашу позицію.

Завдання 3.

Підготуйте структуру трьох основних процесуальних документів: позовної заяви, заперечення та клопотання про призначення експертизи. У кожному документі вкажіть основні елементи, вимоги до змісту та реквізити, а також коротко поясніть, яке значення має кожний елемент для судового розгляду.

Література (основна: 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 10. Докази та доказування у цивільному процесі

План заняття:

1. Поняття доказів у цивільному процесі.
2. Види доказів: речові, листові, усні, електронні.
3. Джерела доказів та їх значення.
4. Принципи доказування у цивільному процесі.
5. Обов'язок доказування: розподіл між сторонами.
6. Поняття належності та допустимості доказів.
7. Предмет доказування у цивільній справі.
8. Письмові докази: поняття, види та вимоги.
9. Свідчення свідків: процедура надання та значення.
10. Експертиза у цивільному процесі: призначення та проведення.
11. Заяви сторін та їх процесуальне значення.
12. Процедура витребування доказів судом.

13. Оцінка доказів судом: внутрішнє переконання та критерії.
14. Забезпечення доказів: підстави та порядок здійснення.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке доказування у цивільному процесі, і яка його мета?*
2. *Яке значення мають докази у цивільному судочинстві?*
3. *Які види доказів використовуються у цивільному процесі?*
4. *У чому полягає різниця між письмовими та речовими доказами?*
5. *Що таке пояснення сторін і третіх осіб як вид доказів?*
6. *Як визначається допустимість доказів у цивільному процесі?*
7. *Які вимоги до належності доказів у цивільному процесі?*
8. *Що таке достовірність доказів, і як вона перевіряється судом?*
9. *У чому полягає принцип безпосередності дослідження доказів?*
10. *Яке значення має принцип змагальності у процесі доказування?*
11. *Які обов'язки сторін у процесі надання доказів?*
12. *Що таке презумпція у цивільному процесі, і яке її значення для доказування?*
13. *Які докази вважаються документальними, і як вони подаються до суду?*
14. *Як відбувається подання речових доказів, і яке їх значення для суду?*
15. *Яке значення має експертиза як спосіб доказування?*
16. *Які вимоги висуваються до свідків у цивільному процесі?*

17. Як здійснюється допит свідків, і які питання можуть їм ставитися?
18. Яке значення має письмовий запит суду для отримання доказів?
19. У яких випадках можливе подання доказів після початку судового розгляду?
20. Що таке судова оцінка доказів, і за якими критеріями вона здійснюється?
21. У чому полягає особливість використання непрямих доказів?
22. Які правила застосовуються при оцінці експертного висновку?
23. Які правові наслідки настають у разі ненадання доказів стороною?
24. Що таке обставини, які не потребують доказування, і які приклади таких обставин?
25. Які вимоги до форми та змісту письмових доказів у цивільному процесі?

Завдання 1. Практичне завдання.

Підготуйте письмовий аналіз, у якому ви класифікуєте різні види доказів, з якими можна стикнутися у цивільному процесі (письмові докази, речові докази, пояснення сторін тощо). Наведіть приклади для кожного виду доказів та поясніть, як їх можна використати у судовому процесі.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли сторона подає до суду копії документів як доказ, але інша сторона заперечує їхню достовірність. Опишіть порядок дій суду для перевірки

достовірності доказів, а також які додаткові докази може надати сторона для підтвердження автентичності копій.

Завдання 3.

Уявіть, що ви представляєте сторону у цивільній справі про стягнення боргу. Розробіть список доказів, які ви б подали до суду для обґрунтування позову (наприклад, договір, банківські виписки тощо). Опишіть, чому кожен з доказів є належним та допустимим, і як він підтверджує ваші вимоги.

Література (основна: 1, 2, 3, 8, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 11. Забезпечення позову: підстави та порядок.

План заняття:

1. Поняття забезпечення позову та його значення.
2. Підстави для забезпечення позову.
3. Види заходів забезпечення позову.
4. Порядок подання заяви про забезпечення позову.
5. Процесуальні дії суду щодо забезпечення позову.
6. Виконання заходів забезпечення позову.
7. Відшкодування збитків, завданих забезпеченню позову.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке забезпечення позову, і яка його мета у цивільному процесі?
2. Які підстави є для застосування заходів забезпечення позову?
3. Які види заходів забезпечення позову передбачені законодавством?

4. У яких випадках забезпечення позову є обов'язковим?
5. Хто має право звернутися з клопотанням про забезпечення позову?
6. На якій стадії процесу може бути подане клопотання про забезпечення позову?
7. Як суд визначає, який саме захід забезпечення позову застосувати?
8. Які документи та обґрунтування необхідні для подання клопотання про забезпечення позову?
9. У чому полягає відмінність між забезпеченням позову і попередніми заходами?
10. Які обов'язки покладаються на позивача у зв'язку із забезпеченням позову?
11. Які можливі наслідки для відповідача у випадку застосування заходів забезпечення позову?
12. Чи можна оскаржити рішення суду про забезпечення позову, і яким чином?
13. За яких умов суд може скасувати заходи забезпечення позову?
14. Які наслідки може мати зловживання правом на забезпечення позову?
15. Як відбувається виконання ухвали суду про забезпечення позову?

Завдання 1.

Уявіть, що суд відмовив у задоволенні клопотання про забезпечення позову через недостатнє обґрунтування ризиків для позивача. Опишіть, які аргументи та докази можна додатково подати, щоб довести необхідність забезпечення позову.

Завдання 2. Аналіз судової практики.

Віднайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень приклад справи, у якій суд застосував захід забезпечення позову. Підготуйте аналіз цієї справи, у якому опишіть, які підстави і докази стали основою для забезпечення позову та як ці заходи вплинули на перебіг справи.

Завдання 3.

Підготуйте реферат на тему "Зловживання правом на забезпечення позову". У своїй роботі опишіть можливі випадки зловживання, правові наслідки для позивача, а також способи захисту прав відповідача у таких ситуаціях. Наведіть приклади з судової практики або законодавства, якщо вони є.

Література (основна: 1, 2, 6, 7; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 12. Судові витрати у цивільному процесі: судовий збір та витрати на правову допомогу.

План заняття:

1. Поняття судових витрат у цивільному процесі.
2. Судовий збір: поняття, розмір та порядок сплати.
3. Пільги щодо сплати судового збору.
4. Витрати на правову допомогу: види та порядок відшкодування.
5. Витрати, пов'язані з викликом свідків, експертів та інших учасників процесу.
6. Розподіл судових витрат між сторонами.
7. Порядок стягнення судових витрат після ухвалення рішення.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке судові витрати, і яке їх значення у цивільному процесі?*
2. *Які види судових витрат передбачені законодавством?*
3. *Що таке судовий збір, і коли він сплачується?*
4. *Як визначається розмір судового збору у цивільній справі?*
5. *Які категорії осіб мають право на звільнення від сплати судового збору?*
6. *У яких випадках можлива відстрочка або розстрочка сплати судового збору?*
7. *Які правові наслідки настають, якщо позивач не сплатив судовий збір?*
8. *Що включає в себе поняття витрат на правову допомогу?*
9. *Як визначається розмір витрат на правову допомогу?*
10. *Чи є обмеження щодо розміру витрат на правову допомогу, які можуть бути відшкодовані?*
11. *Які документи повинні бути подані до суду для підтвердження витрат на правову допомогу?*
12. *У яких випадках суд може зобов'язати іншу сторону компенсувати судові витрати?*
13. *Як розподіляються судові витрати між сторонами після ухвалення рішення?*
14. *Чи може сторона подати клопотання про відшкодування додаткових витрат, і які документи для цього потрібні?*
15. *Як оскаржуються рішення суду щодо судових витрат?*

Завдання 1. Практичне завдання.

Виберіть умовну цивільну справу (наприклад, про стягнення боргу або про розірвання договору) та розрахуйте судовий збір,

який необхідно сплатити при поданні позову. Вкажіть, на підставі яких законодавчих норм ви здійснили розрахунок, та зазначте можливі підстави для зменшення чи відстрочки сплати судового збору для позивача.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли сторона у справі понесла значні витрати на правову допомогу, але суд відмовляється їх компенсувати. Проаналізуйте, за яких умов суд може відмовити у відшкодуванні витрат на правову допомогу, та які документи необхідно надати для обґрунтування таких витрат.

Завдання 3. Порівняльне завдання.

Дослідіть питання судових витрат у цивільному процесі в законодавстві двох різних країн (наприклад, України та Польщі). Порівняйте підходи до встановлення судового збору, розміру витрат на правову допомогу та їх відшкодування. Зробіть висновок, у якій країні законодавство є більш сприятливим для сторін процесу щодо покриття судових витрат.

Література (основна: 1, 3, 4, 6, 7; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

8 СЕМЕСТР. МОДУЛЬ 1.

Тема 13. Судові рішення: поняття, види та вимоги до них.

План заняття:

1. Поняття судового рішення у цивільному процесі.
2. Види судових рішень: рішення, ухвала, постанова, наказ.
3. Рішення суду: зміст та структура.

4. Вимоги до судового рішення: законність, обґрунтованість, повнота.
5. Особливості ухвалення та проголошення судового рішення.
6. Набрання законної сили судовими рішеннями.
7. Зміна та скасування судових рішень.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке судове рішення, і яка його роль у цивільному процесі?*
2. *Які основні види судових рішень існують у цивільному процесі?*
3. *Чим відрізняється рішення суду від ухвали?*
4. *Яке значення має законність і обґрунтованість судового рішення?*
5. *Які вимоги висуваються до форми судового рішення?*
6. *Які елементи обов'язково повинні бути включені до тексту судового рішення?*
7. *Що таке резолютивна частина рішення, і яке її значення?*
8. *Які наслідки має відсутність обґрунтування у судовому рішенні?*
9. *Які вимоги до стилю та мови судового рішення?*
10. *У яких випадках суд може винести додаткове рішення?*
11. *Що таке попереднє судове рішення, і за яких умов воно приймається?*
12. *Які особливості ухвалення рішень у справах з кількома відповідачами?*
13. *У яких випадках суд виносить проміжне рішення, і яке його значення?*

14. Чи може суд змінити своє рішення, і за яких умов це можливо?
15. Які правові наслідки має набрання судовим рішенням законної сили?

Завдання 1. Практичне завдання.

Виберіть судове рішення з Єдиного державного реєстру судових рішень та проаналізуйте його структуру. Зверніть увагу на основні частини рішення: вступну, описову, мотивувальну та резолютивну. Визначте, чи дотримані вимоги до структури і змісту рішення, та коротко опишіть, як саме суд обґрунтував своє рішення.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли в справі про стягнення боргу суд виніс рішення без належного обґрунтування мотивів. Проаналізуйте, які наслідки це може мати для сторін процесу. Визначте, які дії може здійснити сторона, яка вважає рішення необґрунтованим, і які процесуальні механізми можна застосувати для оскарження такого рішення.

Завдання 3. Творче завдання.

Уявіть, що ви суддя, який розглядає справу про порушення умов договору. Напишіть короткий проєкт судового рішення, враховуючи всі обов'язкові елементи (вступну, описову, мотивувальну та резолютивну частини). Важливо продемонструвати обґрунтування рішення та його законність, посилаючись на відповідні положення законодавства.

Література (основна: 1, 2, 4, 8, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 14. Примирні процедури та медіація в цивільному процесі.

План заняття:

1. Поняття примирних процедур у цивільному процесі.
2. Види примирних процедур: медіація, переговори, мирові угоди.
3. Медіація як спосіб врегулювання спорів: поняття та принципи.
4. Процедура проведення медіації у цивільних справах.
5. Мирові угоди: порядок укладення та затвердження суду.
6. Роль суду в організації примирних процедур.
7. Наслідки укладення примирних угод для подальшого провадження.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке примирні процедури в цивільному процесі, і яка їхня мета?*
2. *Які основні види примирних процедур використовуються у цивільному процесі?*
3. *Що таке медіація, і яку роль вона відіграє у врегулюванні спорів?*
4. *У чому полягає різниця між судовою медіацією та позасудовою медіацією?*
5. *Які основні принципи медіації у цивільному процесі?*
6. *Хто може виступати медіатором у цивільному процесі?*
7. *Які вимоги до кваліфікації медіатора у процесі цивільної медіації?*
8. *Які основні етапи процедури медіації?*

9. Як сторони можуть ініціювати процес медіації у цивільній справі?
10. У яких випадках медіація є обов'язковою або рекомендованою у цивільному процесі?
11. Чи є результати медіації обов'язковими для виконання, і як вони оформлюються?
12. Які переваги медіації у порівнянні з судовим розглядом?
13. Чи може суд відмовити у затвердженні мирової угоди, досягнутої в процесі медіації?
14. Які наслідки настають для сторін у разі досягнення мирової угоди?
15. Які права та обов'язки мають сторони під час примирної процедури у цивільному процесі?

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть проект мирової угоди для умовної цивільної справи (наприклад, про розподіл майна або стягнення боргу). У проекті вкажіть основні умови угоди, права та обов'язки сторін, а також порядок виконання домовленостей. Поясніть, як цей документ має бути оформлений для подання до суду.

Завдання 2.

Ознайомтеся з випадком цивільної справи, де сторони досягли мирової угоди в процесі медіації (можна знайти приклади в Єдиному державному реєстрі судових рішень). Проаналізуйте умови угоди, спосіб її оформлення та правові наслідки для сторін. Визначте, чи були дотримані вимоги до складання та затвердження мирової угоди в суді.

Завдання 3.

Підготуйте реферат на тему "Ефективність медіації як способу вирішення спорів у цивільному процесі". У своїй роботі висвітліть переваги та недоліки медіації, наведіть приклади із судової практики або статистику, якщо вона доступна, і зробіть висновок про те, в яких випадках медіація є найбільш ефективною.

Література (основна: 1, 3, 4, 7, 11; допоміжна: 2, 4, 5, 6, 7, 9).

Тема 15. Підготовче провадження: мета та процесуальні дії.

План заняття:

1. Поняття підготовчого провадження у цивільному процесі.
2. Мета підготовчого провадження та його значення для ефективності процесу.
3. Відкриття підготовчого провадження: умови та порядок.
4. Встановлення кола учасників справи.
5. Вирішення щодо питань підсудності справи.
6. Витребування доказів: порядок та строки.

7. Встановлення процесуальних рядків та їх обчислення.
8. Узгодження предмету спору та підстава відповідних вимог.
9. Проведення підготовчого судового засідання.
10. Залучення свідків та експертів.
11. Примирення сторін на стадії підготовчого провадження.
12. Забезпечення позову на стадії підготовчого провадження.
13. Вирішення клопотань сторін під час підготовчого провадження.
14. Закінчення підготовчого провадження та призначення справи до розгляду по суті.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке підготовче провадження у цивільному процесі, і яка його мета?*
2. *Які основні завдання підготовчого провадження?*
3. *На якій стадії цивільного процесу здійснюється підготовче провадження?*
4. *Які дії суду входять до складу підготовчого провадження?*
5. *У чому полягає підготовка справи до розгляду по суті?*
6. *Яке значення має визначення обсягу доказів на стадії підготовчого провадження?*
7. *Які дії можуть здійснювати сторони під час підготовчого провадження?*
8. *Що таке судовий запит, і як він використовується у підготовчому провадженні?*
9. *Які документи необхідно подати під час підготовчого провадження?*

10. У яких випадках суд може призначити експертизу на стадії підготовчого провадження?
  11. Що таке попереднє судове засідання, і яке його значення?
  12. Яка роль судді у підготовчому провадженні?
  13. Як визначаються питання, які підлягають доказуванню у справі?
  14. Які можливі процесуальні дії сторін під час підготовчого провадження?
  15. Чим підготовче провадження відрізняється від розгляду справи по суті?
  16. У яких випадках підготовче провадження може бути закрито?
  17. Як суд визначає коло осіб, що мають брати участь у справі?
  18. Що таке розподіл судових витрат, і як він здійснюється на стадії підготовчого провадження?
  19. Як підготовче провадження впливає на швидкість розгляду справи по суті?
  20. У яких випадках сторони можуть подати заяву про врегулювання спору на стадії підготовчого провадження?
  21. Що таке забезпечення позову, і як воно застосовується на стадії підготовчого провадження?
  22. Які права має позивач під час підготовчого провадження?
  23. Які дії може вчиняти відповідач на цій стадії?
  24. Які особливості має підготовче провадження у справах з декількома відповідачами?
  25. Як суд завершить підготовче провадження, і які наслідки це має для подальшого розгляду справи?
- Завдання 1.

Уявіть ситуацію, коли відповідач подає клопотання про призначення експертизи на стадії підготовчого провадження. Обґрунтуйте, на якій підставі суд може призначити експертизу, та визначте, які дії має вчинити позивач, якщо він не погоджується з призначенням експертизи.

Завдання 2.

Ознайомтеся з матеріалами будь-якої справи, знайденої в Єдиному державному реєстрі судових рішень, яка містить детальний опис підготовчого провадження. Підготуйте аналіз процесуальних дій суду та сторін на цій стадії, звертаючи увагу на визначення предмета доказування, обсяг доказів та розподіл судових витрат.

Завдання 3.

Підготуйте реферат на тему "Роль підготовчого провадження у забезпеченні ефективності судового розгляду". У роботі опишіть основні завдання підготовчого провадження, обґрунтуйте його значення для скорочення строків розгляду справи по суті, наведіть приклади із судової практики та проаналізуйте, як ретельна підготовка може вплинути на кінцеве рішення.

Література (основна: 1, 2, 4, 6, 11; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 16. Розгляд справи по суті: порядок судового засідання.

План заняття:

1. Відкриття судового засідання та роз'яснення прав учасникам.
2. Встановлення особи учасників та перевірка їх явки.
3. Відкриття дослідження доказів: порядок та правила.
4. Пояснення сторін та їх представників.
5. Дослідження письмових, речових та усних доказів.
6. Судові дебати: порядок їх проведення.
7. Ухвалення та проголошення судового рішення.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке розгляд справи по суті, і яка його мета у цивільному процесі?*
2. *Які основні етапи судового засідання при розгляді справи по суті?*
3. *Яку роль відіграє відкриття судового засідання?*
4. *Які процесуальні дії здійснює головуючий суддя на початку судового засідання?*
5. *У чому полягає значення встановлення особи учасників судового процесу?*
6. *Як визначається склад осіб, які беруть участь у справі?*
7. *Яке значення має роз'яснення учасникам процесу їхніх прав та обов'язків?*
8. *Що таке дослідження доказів, і як воно проводиться у судовому засіданні?*
9. *Який порядок дотуту свідків під час розгляду справи по суті?*
10. *У чому полягає сутність судових дебатів?*
11. *Які права мають сторони під час судових дебатів?*
12. *У яких випадках суд може оголосити перерву або відкласти розгляд справи?*

13. Які можливі підстави для зупинення провадження у справі?
14. Які процесуальні дії здійснюються судом після закінчення дебатів?
15. Які правові наслідки має ухвалення рішення судом по суті справи?

Завдання 1. Рольова гра.

Організуйте у групі імітоване судове засідання для розгляду умовної цивільної справи (наприклад, справи про порушення умов договору). Розподіліть ролі (суддя, позивач, відповідач, свідок тощо) та проведіть засідання відповідно до порядку розгляду справи по суті. Після завершення зробіть аналіз кожного етапу засідання та обговоріть, які труднощі виникли під час виконання ролей.

Завдання 2.

Опрацюйте норми процесуального законодавства, які регулюють порядок проведення судового засідання при розгляді справи по суті. Складіть таблицю, в якій зазначте основні етапи судового засідання, відповідні статті законодавства та короткий опис кожного етапу. Це завдання допоможе структурувати інформацію та краще зрозуміти послідовність дій у судовому засіданні.

Завдання 3.

Складіть текст умовного клопотання, яке сторона могла б подати під час розгляду справи по суті (наприклад, про долучення додаткових доказів, про перенесення засідання через хворобу сторони або про виклик свідка). У своєму клопотанні обґрунтуйте його необхідність, посилаючись на відповідні норми

законодавства, та зазначте, коли найдоцільніше подати таке клопотання під час засідання.

Завдання 4.

Уявіть, що одна зі сторін справи не з'явилася на засідання без поважної причини. Проаналізуйте, які дії має вчинити суд у такій ситуації відповідно до процесуального законодавства. Розгляньте різні можливі рішення суду залежно від статусу сторони, що не з'явилася (позивач або відповідач), та обґрунтуйте кожне з рішень.

Література (основна: 3, 4, 5, 9, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 17. Письмові та усні докази: особливості їх оцінки.

План заняття:

1. Поняття доказів у цивільному процесі.
2. Письмові докази: види та вимоги до оформлення.
3. Усні докази: свідчення свідків та їх значення.
4. Особливості подання письмових доказів до суду.
5. Порядок допиту свідків та оцінка їхніх свідчень.
6. Критерії належності та допустимості письмових і усних доказів.
7. Оцінка доказів судом: принципи та правила.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке письмові докази у цивільному процесі, і які види письмових доказів існують?*
2. *Яке значення мають письмові докази для встановлення обставин справи?*
3. *Що таке усні докази, і хто може їх надавати?*

4. *У чому полягає різниця між письмовими та усними доказами?*
5. *Які вимоги законодавства щодо форми письмових доказів?*
6. *Які документи можуть бути подані як письмові докази?*
7. *У яких випадках усні свідчення можуть мати вирішальне значення для справи?*
8. *Як суд перевіряє достовірність письмових доказів?*
9. *Які критерії суд використовує для оцінки достовірності усних доказів?*
10. *Чому важливою є безпосередність сприйняття доказів судом?*
11. *У яких випадках суд може відхилити письмовий доказ?*
12. *Які вимоги до осіб, що надають усні докази (свідків)?*
13. *Як впливає на достовірність доказів особистий інтерес свідка у справі?*
14. *Які способи забезпечення достовірності письмових доказів використовуються у судовому процесі?*
15. *Як суд оцінює суперечливі письмові та усні докази, і на основі яких критеріїв приймає рішення?*

Завдання I. Практичне завдання.

Виберіть умовну цивільну справу (наприклад, справу про стягнення заборгованості) та підготуйте список письмових та усних доказів, які можуть бути використані для підтвердження вимог позивача. Обґрунтуйте кожен доказ з точки зору його належності, допустимості та достовірності.

Завдання 2.

Ознайомтеся з будь-якою справою з Єдиного державного реєстру судових рішень, в якій використовувалися як письмові, так і усні докази. Підготуйте аналіз того, як суд оцінив кожен із цих доказів, та зверніть увагу на критерії, якими керувався суд при оцінці достовірності доказів.

Завдання 3.

Уявіть, що у справі один із свідків має близькі родинні стосунки з позивачем, що може вплинути на його об'єктивність. Розробіть стратегію для відповідача, щоб поставити під сумнів достовірність свідчень цього свідка. Опишіть, які питання доцільно поставити під час допиту свідка, та які аргументи можуть підкріпити сумніви в його неупередженості.

Література (основна: 1, 2, 3, 8, 10, 11, 14; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 18. Спрощене позовне провадження: поняття, особливості, види справ.

План заняття:

1. Поняття спрощеного позовного провадження.
2. Мета та значення спрощеного провадження у цивільному процесі.
3. Види справи, які розглядаються у спрощеному позовному провадженні.
4. Критерії для визначення можливості застосування спрощеного провадження.
5. Особливості подання заявки у спрощеному провадженні.
6. Порядок розгляду справи у спрощеному провадженні.

7. Оскарження рішень, ухвалених у спрощеному позовному провадженні.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке спрощене позовне провадження, і яка його основна мета?*
2. *У чому полягають основні особливості спрощеного позовного провадження порівняно зі звичайним?*
3. *Які види справ можуть розглядатися у спрощеному позовному провадженні?*
4. *Які критерії визначають, чи може справа бути розглянута у спрощеному порядку?*
5. *Які справи не можуть розглядатися у спрощеному провадженні?*
6. *Що таке наказне провадження, і як воно пов'язане зі спрощеним позовним провадженням?*
7. *Які особливості подання позовної заяви у спрощеному позовному провадженні?*
8. *Як суд визначає необхідність розгляду справи у спрощеному порядку?*
9. *Чи може суд відмовити у розгляді справи у спрощеному порядку, і за яких умов?*
10. *Які строки розгляду справ у спрощеному позовному провадженні?*
11. *Які права та обов'язки мають сторони у спрощеному провадженні?*
12. *Які особливості щодо подання доказів існують у спрощеному позовному провадженні?*
13. *Які рішення може прийняти суд за результатами розгляду справи у спрощеному порядку?*

14. Чи можливе оскарження рішень, прийнятих у спрощеному позовному провадженні?

15. Які переваги і недоліки спрощеного позовного провадження для сторін?

Завдання 1.

Складіть клопотання про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні. Обґрунтуйте, чому справа відповідає критеріям спрощеного розгляду (наприклад, невеликий розмір позову, відсутність складних доказів). Зазначте, які нормативні акти регулюють це питання, і поясніть, як спрощене провадження може вплинути на строки розгляду справи.

Завдання 2.

Зробіть таблицю з основними категоріями справ, які можуть розглядатися у спрощеному позовному провадженні, та критеріями, що їх визначають. Наведіть приклади для кожного критерію, обґрунтуйте вибір прикладів, та поясніть, чому певні справи вимагають звичайного провадження.

Завдання 3.

Уявіть, що ви адвокат відповідача у справі, яку розглядають у спрощеному провадженні. Сформулюйте позицію щодо подання клопотання про переведення справи у звичайний порядок розгляду. Опишіть аргументи та обґрунтування, які б підтверджували, що справа є занадто складною для спрощеного провадження.

Література (основна: 2, 5, 8, 10, 11, 12, 14; допоміжна: 1, 6, 7, 10, 12).

8 СЕМЕСТР. МОДУЛЬ 2.

Тема 19. Перегляд судових рішень у цивільному процесі: апеляція та касація.

План заняття:

1. Поняття перегляду судових рішень у цивільному процесі.
2. Апеляційне оскарження: мета та підстави.
3. Порядок подання апеляційної скарги.
4. Повноваження апеляційного суду.
5. Касаційне оскарження: поняття та підстави.
6. Порядок подання касаційної скарги.
7. Повноваження касаційного суду та наслідки касаційного розгляду.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке апеляційне оскарження, і яка його мета у цивільному процесі?*
2. *Які рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку?*
3. *У який строк необхідно подати апеляційну скаргу?*
4. *Які вимоги висуваються до змісту апеляційної скарги?*
5. *Що таке касаційне оскарження, і в чому його відмінність від апеляційного?*
6. *Які рішення суду можуть бути оскаржені у касаційному порядку?*
7. *Які підстави є для подання касаційної скарги?*
8. *Які строки встановлено для подання касаційної скарги?*
9. *У чому полягає особливість повноважень апеляційного суду порівняно з повноваженнями суду касаційної інстанції?*

10. Які процесуальні дії здійснює апеляційний суд при розгляді апеляційної скарги?
11. Які наслідки може мати рішення апеляційного суду для попереднього судового рішення?
12. Яке рішення може прийняти касаційний суд за результатами розгляду касаційної скарги?
13. Які обмеження існують у повноваженнях касаційного суду щодо дослідження нових доказів?
14. Чи можливе подання апеляційної або касаційної скарги за межами встановлених строків, і за яких умов?
15. Які правові наслідки має ухвала апеляційного або касаційного суду для подальшого провадження у справі?

Завдання 1. Практичне завдання.

Виберіть умовне судове рішення першої інстанції (наприклад, рішення про стягнення боргу або розподіл майна) та складіть проект апеляційної скарги. У скарзі вкажіть основні підстави для оскарження, посилаючись на фактичні та правові помилки, які могли бути допущені судом першої інстанції. Обґрунтуйте, як апеляційний суд має їх виправити.

Завдання 2.

Уявіть, що апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Підготуйте текст умовної касаційної скарги на це рішення. Опишіть, які підстави дозволяють оскаржити рішення в касаційному порядку, та поясніть, у чому полягає обмеження касаційного суду щодо дослідження нових доказів.

Завдання 3.

Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень приклад справи, в якій було проведено перегляд рішення в

апеляційній та касаційній інстанціях. Проаналізуйте, які аргументи були використані сторонами для оскарження рішення, які рішення прийняли апеляційний та касаційний суди, і на які правові норми вони спиралися у своїх рішеннях. Підготуйте короткий письмовий аналіз із власними висновками.

Література (основна: 2, 4, 5, 10, 12, 13; допоміжна: 9, 12, 15, 16).

Тема 20. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

План заняття:

1. Поняття перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
2. Підстави для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
3. Поняття нововиявлених обставин: критерії та види.
4. Порядок подання заяви про перегляд рішення.
5. Процедура розгляду заяви судом.
6. Повноваження суду щодо перегляду рішення.
7. Наслідки перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, і яка його мета?
2. Які обставини вважаються нововиявленими у цивільному процесі?
3. Чим нововиявлені обставини відрізняються від нових доказів?

4. Які види судових рішень можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами?
5. Які вимоги висуваються до нововиявлених обставин для можливості перегляду судового рішення?
6. Які процесуальні строки встановлені для подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?
7. Які дії має вчинити сторона для підтвердження нововиявлених обставин?
8. Яка роль суду у визначенні обґрунтованості нововиявлених обставин?
9. У яких випадках суд може відмовити у перегляді рішення за нововиявленими обставинами?
10. Чи можуть нововиявлені обставини стосуватися процесуальних порушень?
11. Як суд оцінює вплив нововиявлених обставин на обставини справи та прийняте рішення?
12. Які документи та докази необхідно додати до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?
13. Які рішення може прийняти суд за результатами розгляду заяви про перегляд?
14. Які наслідки для сторін має ухвала суду про задоволення заяви про перегляд рішення?
15. Чи можливе повторне подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами, якщо з'являються нові обставини?

Завдання 1.

Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень справу, де рішення було переглянуто за нововиявленими

обставинами. Проаналізуйте, як суд визначив обґрунтованість нововиявлених обставин, які рішення прийняв за результатами перегляду, та які аргументи сторін були представлені в справі. Підготуйте письмовий аналіз із власними висновками.

Завдання 2.

Уявіть, що в справі про розподіл майна з'явилися нововиявлені обставини – договір про дарування, який змінює обсяг власності сторін. Опишіть, які дії повинна вчинити сторона для подання заяви про перегляд рішення, і які докази необхідно подати до суду, щоб підтвердити нововиявлені обставини.

Завдання 3.

Підготуйте реферат на тему "Нововиявлені обставини як підстава для перегляду судових рішень: теорія та практика". У роботі охарактеризуйте види нововиявлених обставин, надайте їх правову природу, та наведіть приклади з практики, які підтверджують вплив таких обставин на остаточні судові рішення.

Література (основна: 4, 8, 10, 11, 12, 14; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11).

Тема 21. Наказне провадження: особливості та процедура.

План заняття:

1. Поняття наказного провадження у цивільному процесі.
2. Види вимог, які підлягають розгляду у наказному провадженні.
3. Порядок подання заяви про видачу судового наказу.

4. Вимоги до форми та змісту заяви про видачу судового наказу.
5. Процес розгляду заяви та винесення судового наказу.
6. Оскарження судового наказу: підстави та порядок.
7. Виконання судового наказу.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке наказне провадження, і яка його основна мета у цивільному процесі?*
2. *У яких випадках можливе відкриття наказного провадження?*
3. *Які вимоги можуть бути заявлені у наказному провадженні?*
4. *Чим наказне провадження відрізняється від позовного провадження?*
5. *Які документи необхідно подати для відкриття наказного провадження?*
6. *Які строки розгляду справ у наказному провадженні встановлені законом?*
7. *Які вимоги до форми та змісту заяви про видачу судового наказу?*
8. *Які підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу?*
9. *Чи можуть бути подані докази під час наказного провадження?*
10. *У яких випадках суд відмовляє у видачі судового наказу?*
11. *Чи має відповідач право на оскарження судового наказу, і як це здійснюється?*
12. *Які наслідки має скасування судового наказу?*
13. *Чи можливе повторне звернення до суду з тими самими вимогами після скасування судового наказу?*

14. Які права та обов'язки мають сторони у наказному провадженні?
15. Які переваги та недоліки наказного провадження для стягнення заборгованості?

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть заяву про видачу судового наказу у справі про стягнення заборгованості за договором позики. У заяві вкажіть основні реквізити, обґрунтуйте вимоги та додайте список документів, що підтверджують наявність боргу. Зверніть увагу на формальні вимоги до змісту заяви.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли судовий наказ було скасовано за ініціативою відповідача. Поясніть, які подальші дії може здійснити позивач для стягнення заборгованості. Опишіть альтернативні способи, які позивач може використати після скасування наказу, та можливі перспективи переходу до позовного провадження.

Завдання 3.

Підготуйте презентацію на основі кількох прикладів судових наказів, знайдених у Єдиному державному реєстрі судових рішень. Опишіть кожен приклад, поясніть, які вимоги були задоволені судом у наказному порядку, і які аргументи сторін використовувалися. Порівняйте особливості справ та зверніть увагу на те, що вплинуло на рішення суду.

Література (основна: 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 22. Виконання судових рішень: виконавче провадження та його стадії.

План заняття:

1. Поняття виконавчого провадження.
2. Суб'єкти виконавчого провадження: сторони, виконавці, інші учасники.
3. Підстави для відкриття виконавчого провадження.
4. Виконавчий документ: види та вимоги до нього.
5. Порядок подання заяви про відкриття виконавчого провадження.
6. Рішення про відкриття виконавчого провадження: зміст та наслідки.
7. Добровільне виконання рішення суду.
8. Примусове виконання: заходи та інструменти.
9. Виявлення майна боржника та його арешт.
10. Реалізація майна боржника: процедура та порядок.
11. Виконання рішень, які зобов'язуються до певних дій або утримання від дій.
12. Відкладення та призупинення виконавчого провадження.
13. Оскарження дій державного або приватного виконавця.
14. Закінчення виконавчого провадження та наслідки.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке виконавче провадження, і яка його мета у цивільному процесі?*
2. *Які органи та особи є відповідальними за здійснення виконавчого провадження?*
3. *Що таке виконавчий документ, і які види виконавчих документів існують?*
4. *Які вимоги пред'являються до виконавчого документа?*

5. *Які судові рішення підлягають примусовому виконанню?*
6. *Які строки для пред'явлення виконавчого документа до виконання?*
7. *Що таке відкриття виконавчого провадження, і за яких умов воно відбувається?*
8. *Які документи та інформація необхідні для відкриття виконавчого провадження?*
9. *Які права та обов'язки має стягувач у виконавчому провадженні?*
10. *Які права та обов'язки має боржник у виконавчому провадженні?*
11. *Що таке добровільне виконання рішення, і в якій строк боржник має право його здійснити?*
12. *У чому полягає примусове виконання судового рішення?*
13. *Які заходи примусового виконання можуть застосовуватися до боржника?*
14. *Що таке арешт майна боржника, і яке його значення у виконавчому провадженні?*
15. *Як здійснюється реалізація майна боржника для виконання рішення суду?*
16. *Які наслідки невиконання судового рішення боржником?*
17. *Які стадії включає виконавче провадження?*
18. *Що таке завершення виконавчого провадження, і які підстави для цього існують?*
19. *Які випадки можуть призвести до зупинення виконавчого провадження?*
20. *У яких випадках виконавче провадження може бути закінчено?*
21. *Які права мають сторони у випадку порушення процедури виконавчого провадження?*
22. *Як боржник може оскаржити дії виконавця?*

23. Які документи необхідно надати для оскарження дій виконавця?
24. Які наслідки для виконавчого провадження має скасування виконавчого документа судом?
25. Яка роль суду у процесі контролю за виконанням судових рішень?

Завдання 1. Практичне завдання.

Виберіть умовне судове рішення про стягнення грошових коштів та складіть заяву про відкриття виконавчого провадження. Включіть необхідні реквізити, опишіть вимоги щодо документів, які додаються до заяви, і обґрунтуйте строки для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Завдання 2.

Уявіть, що боржник добровільно не виконав рішення суду. Складіть план дій, які має здійснити виконавець для примусового виконання рішення, включаючи заходи щодо арешту майна боржника та його реалізації. Опишіть можливі труднощі, з якими може стикнутися виконавець, та шляхи їх подолання.

Завдання 3.

Створіть схему, що відображає стадії виконавчого провадження, починаючи від відкриття та закінчуючи завершенням виконавчого провадження. На схемі вкажіть ключові дії виконавця, основні процесуальні документи, а також права та обов'язки сторін на кожній стадії.

Завдання 4.

Складіть проєкт скарги на дії виконавця, у якому боржник оскаржує рішення про арешт його банківських рахунків. У скарзі обґрунтуйте позицію боржника та додайте посилання на законодавчі норми, які можуть допомогти у захисті прав боржника. Поясніть, які наслідки може мати ця скарга для виконавчого провадження.

Література (основна: 1, 2, 3, 8, 10; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 7, 9).

Тема 23. Процесуальні строки: їх види та порядок відновлення.

План заняття:

1. Поняття процесуальних строків у цивільному процесі.
2. Види процесуальних строків: законні та судові.
3. Порядок обчислення процесуальних строків.
4. Початок і закінчення процесуальних строків.
5. Продовження процесуальних строків: підстави та процедура.
6. Відновлення пропущених строків: порядок та основи.
7. Правові наслідки порушення процесуальних строків.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке процесуальні строки у цивільному процесі, і яка їхня мета?*
2. *Які основні види процесуальних строків виділяють у цивільному судочинстві?*
3. *У чому полягає різниця між строками, встановленими законом, та строками, встановленими судом?*

4. *Що таке строк на подання позову, і які наслідки його пропуску?*
5. *Які строки встановлені для оскарження судових рішень в апеляційному порядку?*
6. *У які строки можна подати касаційну скаргу на рішення суду?*
7. *Які строки діють для виконання судових рішень у цивільному процесі?*
8. *У чому полягає поняття «поновлення процесуальних строків»?*
9. *Які обставини можуть бути підставою для відновлення пропущеного процесуального строку?*
10. *Які документи необхідно подати для відновлення пропущеного строку?*
11. *Чи може суд відмовити у відновленні пропущеного строку, і на яких підставах?*
12. *У яких випадках сторони можуть самостійно продовжити або скоротити процесуальні строки?*
13. *Які наслідки має пропуск строку без подання заяви про його відновлення?*
14. *Яке значення мають судові строки для забезпечення прав сторін у процесі?*
15. *Чи можуть бути відновлені строки для подання доказів або клопотань під час розгляду справи?*

Завдання 1. Практичне завдання.

Виберіть умовну ситуацію, у якій сторона пропустила строк на подання апеляційної скарги. Складіть заяву про відновлення процесуального строку, обґрунтувавши поважність причин пропуску (наприклад, через хворобу або відрадження). Наведіть можливі докази, які можуть підтвердити обставини, що стали причиною пропуску строку.

Завдання 2.

Уявіть, що суд відмовив у відновленні процесуального строку для подання позовної заяви через недостатню обґрунтованість поважності причин. Проаналізуйте, які додаткові докази могла б надати сторона для підтвердження поважності причин, і складіть план дій для можливого оскарження рішення суду.

Завдання 3.

Складіть таблицю, у якій зазначте основні процесуальні строки (наприклад, строки на подання позову, апеляційної та касаційної скарги, виконання судового рішення тощо), строки їх відновлення та підстави, що можуть бути визнані судом поважними для їх відновлення. Таблиця допоможе структурувати знання про види процесуальних строків та їх застосування у цивільному процесі.

Література (основна: 1, 2, 6, 7; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 24. Забезпечення доказів та заходи процесуального примусу.

План заняття:

1. Поняття забезпечення доказів у цивільному процесі.
2. Підстави для забезпечення доказів.
3. Способи забезпечення доказів.
4. Порядок подання заяви про забезпечення доказів.
5. Поняття заходів процесуального примусу.
6. Види заходів процесуального примусу: штрафи, попередження тощо.
7. Порядок застосування заходів процесуального примусу судом.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке забезпечення доказів у цивільному процесі, і яка його мета?*
2. *У яких випадках може виникнути потреба в забезпеченні доказів?*
3. *Які способи забезпечення доказів передбачені цивільним процесуальним законодавством?*
4. *Які особи мають право звернутися до суду з клопотанням про забезпечення доказів?*
5. *Які вимоги до форми і змісту заяви про забезпечення доказів?*
6. *У які строки слід подавати клопотання про забезпечення доказів?*
7. *Які документи або обґрунтування необхідні для подання заяви про забезпечення доказів?*
8. *Яке значення має судовий контроль при забезпеченні доказів?*
9. *Що таке заходи процесуального примусу у цивільному процесі?*
10. *Які види заходів процесуального примусу можуть застосовуватися у цивільному судочинстві?*

11. Які підстави для застосування заходів процесуального примусу?
12. У яких випадках може бути накладено штраф як захід процесуального примусу?
13. Чи може суд застосовувати процесуальний примус щодо учасників, які не є сторонами справи? Наведіть приклад.
14. Які права мають учасники процесу при застосуванні до них заходів процесуального примусу?
15. Які правові наслідки може мати неналежне виконання судового рішення щодо забезпечення доказів або порушення заходів процесуального примусу?

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть заяву про забезпечення доказів у справі про порушення договору оренди. У заяві обґрунтуйте необхідність забезпечення доказів, зазначте конкретні докази, які потребують забезпечення, та поясніть, які негативні наслідки можуть настати, якщо докази не будуть забезпечені вчасно.

Завдання 2.

Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень приклад справи, у якій суд ухвалив рішення про забезпечення доказів. Підготуйте короткий аналіз, у якому зазначте, які докази були забезпечені, на які підстави посилався суд, а також опишіть позиції сторін щодо цього рішення. Виділіть особливості, які вплинули на рішення суду.

Завдання 3.

Уявіть, що ви представляєте сторону, проти якої застосовано процесуальний примус у вигляді штрафу. Складіть письмовий відгук на рішення про штраф, обґрунтуйте свою позицію, наведіть аргументи на користь скасування штрафу та запропонуйте альтернативні заходи, які можуть бути прийнятні для забезпечення виконання процесуальних обов'язків.

Література (основна: 1, 3, 4, 6, 7; допоміжна: 9, 12, 15, 16, 17).

Тема 25. Міжнародне співробітництво у цивільному процесі: виконання рішень іноземних судів.

План заняття:

1. Поняття міжнародного співробітництва у цивільному процесі.
2. Підстави для виконання рішень іноземних судів в Україні.
3. Визнання іноземних судових рішень: правові основи.
4. Порядок подання заяви про визнання та виконання іноземного судового рішення.
5. Особливості виконання іноземних судових рішень.
6. Підстави для відмови від визнання або виконання іноземних рішень.
7. Роль міжнародних договорів у виконанні рішень іноземних судів.

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке міжнародне співробітництво у цивільному процесі, і яка його мета?*

2. *Які основні принципи міжнародного співробітництва у цивільному процесі?*
3. *Що означає поняття "визнання та виконання рішень іноземних судів"?*
4. *Які судові рішення іноземних судів підлягають визнанню та виконанню в Україні?*
5. *Які органи в Україні відповідають за визнання та виконання іноземних судових рішень?*
6. *Які міжнародні договори регулюють визнання та виконання іноземних судових рішень в Україні?*
7. *Які документи необхідно подати для визнання та виконання іноземного судового рішення?*
8. *Які вимоги до іноземного судового рішення для його визнання в Україні?*
9. *Які підстави для відмови у визнанні та виконанні іноземного судового рішення?*
10. *Які строки подання заяви про визнання та виконання іноземного судового рішення?*
11. *Чи можуть іноземні судові рішення виконуватися примусово в Україні? Якщо так, то в яких випадках?*
12. *Які особливості має процедура визнання іноземних судових рішень в Україні?*
13. *Які права мають сторони у процесі визнання та виконання іноземного судового рішення?*
14. *Як міжнародні договори впливають на порядок виконання іноземних судових рішень?*
15. *Які правові наслідки має визнання іноземного судового рішення в Україні для його виконання?*

Завдання 1. Практичне завдання.

Складіть заяву про визнання та виконання рішення іноземного суду в Україні. У заяві вкажіть необхідні реквізити, обґрунтуйте підстави для визнання та додайте перелік документів, які підтверджують законність і обов'язковість виконання рішення за кордоном.

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, коли український суд відмовив у визнанні іноземного судового рішення через порушення процесуальних прав відповідача. Проаналізуйте, на яких підставах український суд може відмовити у визнанні та виконанні іноземного рішення, та підготуйте стратегію дій для сторони, що прагне його визнання в Україні.

Завдання 3.

Знайдіть приклад справи з Єдиного державного реєстру судових рішень, у якій український суд ухвалив рішення щодо визнання чи відмови у визнанні іноземного судового рішення. Підготуйте аналіз цієї справи, висвітлюючи аргументи сторін, обґрунтування суду та підстави для винесення відповідного рішення.

Література (основна: 1, 2, 4, 7, 8, 9, 11; допоміжна: 8, 12, 15, 16, 17).

3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з навчальної дисципліни «Цивільний процес» та формуванню у них навичок та вмій одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота здобувачів освіти. Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Цивільний процес» передбачає написання есе на одну з обраних тем. Обсяг есе повинен складати приблизно 3-4 сторінки формату А4 з інтервалом 1,5 та шрифтом Times New Roman, 14 pt. Структура есе: 1. Вступ: Коротке введення у проблему, її актуальність та постановка дискусійного питання. 2. Основна частина: Аргументоване викладення власної позиції з використанням наукових джерел. Оцінка альтернативні точки зору. 3. Висновки: Підсумкові думки щодо вирішення обговорюваного питання, вказівка на можливі перспективи подальшого дослідження теми. Есе повинно базуватися на аналізі наукової літератури. Використовуйте не менше 5 наукових

статтей або монографій. Всі джерела, на які ви посилаєтесь, повинні бути належним чином оформлені відповідно до стандартів академічного цитування (наприклад, ДСТУ, АРА тощо). Робота має бути написана власноруч, бути унікальною та не містити плагіату. Зокрема, заборонено використання готових текстів із джерел в інтернеті. У процесі виконання цього завдання категорично забороняється використовувати системи штучного інтелекту.

Теми для написання есе:

1. Значення цивільного процесуального права для забезпечення прав і свобод людини.
2. Роль цивільної юрисдикції у правосудді.
3. Принцип змагальності як запорука справедливого розгляду справи.
4. Чому важливо дотримуватися принципу рівності сторін у цивільному процесі?
5. Переваги та недоліки спрощеного позовного провадження.
6. Роль суду в цивільному процесі: арбітр чи активний учасник?
7. Медіація як ефективний спосіб вирішення цивільних спорів.
8. Забезпечення позову: чи завжди це виправдано?
9. Вплив принципу диспозитивності на справедливість цивільного процесу.
10. Права сторін у цивільному процесі: як забезпечити баланс?
11. Роль адвоката у цивільному процесі: професійна етика та відповідальність.

12. Виконавче провадження: захист прав кредитора чи тиск на боржника?
13. Як належність та допустимість доказів впливають на вирішення справи?
14. Публічність судового процесу: між прозорістю та правом на приватність.
15. Які переваги має система апеляції у цивільному судочинстві?
16. Особливості касаційного оскарження: чи потрібна ця інстанція?
17. Визнання рішень іноземних судів: проблеми та перспективи.
18. Чому важливо слідувати процесуальним строкам у цивільному процесі?
19. Роль судового збору у доступі до правосуддя.
20. Чи ефективно працюють заходи процесуального примусу у цивільному судочинстві?
21. Етика судді у цивільному процесі: від кого залежить справедливість?
22. Процесуальне представництво: плюси і мінуси законного та добровільного представництва.
23. Особливості судового розгляду сімейних справ у цивільному процесі.
24. Наказне провадження: чи забезпечує воно ефективний захист прав кредиторів?
25. Примирення сторін в цивільному процесі: чи можливо уникнути конфлікту?
26. Проблеми виконання судових рішень в Україні: можливі шляхи вирішення.
27. Як можна вдосконалити процедуру подання позову?

28. Значення письмових та усних доказів у формуванні внутрішнього переконання суду.
29. Міжнародне співробітництво у цивільному процесі: глобальні виклики та можливості.
30. Чи відповідає українська система цивільного судочинства європейським стандартам правосуддя?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Цивільне процесуальне право України (Особлива частина) : підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 240 с.
2. Цивільний процес : навч. посіб. / О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін. ; за заг. ред. проф. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 336 с.
3. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / За заг. ред. Н. Ю. Голубевої. К., 2021. 840 с.
4. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів: підручник / за ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2021. 340 с.
5. Васильєв С. В. Енциклопедія цивільного судочинства: основні інститути та теоретичні засади. Київ : Алерта, 2021.
6. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К., 2020. 896 с.
7. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К., 2020. 1200 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України :

- у 2 т. / за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця ; наук. ред. М. М. Хоменко. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 1046 с.
9. Позовне провадження : монографія / В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.: за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2011.361 с.
10. Актуальні проблеми цивільного права і процесу : навч. посібник / За заг. ред. Я. В. Матвійчук. К., 2012. 177 с.
11. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької. Харків, 2017. 808 с.
12. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5689>
14. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. №1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
15. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / Дзера О. В. (кер. авт. кол.), Кузнецова Н. С., Луць В. У 2-х т. К., 2019.

Допоміжна:

1. Погорілко В. Ф. Конституційне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т. Т. 1 / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за ред. В. Ф. Погорілка. К. : Юридична думка, 2006. 544 с.
2. Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2019 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_Civil_sudu_2019.pdf
3. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Р. А. Калюжний, С. М. Тимченко, Н. М. Пархоменко,

- С. М. Легуша. К. : Видавець Паливода А.В., 2007. 296 с. (Бібліотека студента).
4. Кройтор В. А. Принципи цивільного судочинства та їх система: проблема сучасної теорії і практики : монографія / В. А. Кройтор. Харків : Право, 2020.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20200718#Text>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
7. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика / Є. О. Рябоконт, С. Я. Фурса, Ю. О. Заїка та ін. К., 2009 352 с.
8. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін.; за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2016.
9. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник. К. : Алерта, 2019.
10. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності. К., 2007. 208 с.
11. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2011.
12. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
13. Кузнецова Н. С. Перспективи розвитку приватного права в контексті європейської інтеграції України. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018.

14. Сопільник Р. Л. Тенденції розвитку цивільно-правової політики України в умовах євроінтеграції: порівняльно-правовий аспект. *Академічні візії*. 2021.
15. Борисова В. І. Базові принципи цивільного права України. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018.
16. Носік Ю. Еволюція вчення про принципи цивільного права України. *Історико-правовий часопис*. 2019.
17. Волощенко О. М. Модернізація та функціонування принципів цивільного процесуального права України у контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2024.